

УДК 347.7

Алла Володимирівна ЗЕЛІСКО,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри цивільного права

Навчально-наукового юридичного інституту

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
провідний науковий співробітник

Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва

імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1899-407>

ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА/АБО НАУКОВІ УСТАНОВИ ЯК УЧАСНИКИ ІННОВАЦІЙНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ПОЯВИ НОВИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Заклади вищої освіти та наукові установи, традиційно, є генераторами політичних, правових, соціальних та інноваційних трансформацій у сучасних державах. Формуючи інтелектуальний базис соціуму, вони забезпечують набуття прийдешнім поколінням певних ціннісних орієнтацій, світоглядних позицій, що впливають на усі подальші процеси державотворення у світі.

Володіючи потужним інтелектуальним ресурсом, заклади вищої освіти та наукові установи беруть участь у формуванні пріоритетних цілей інноваційної політики держави як опосередковано через формування відповідних навичок у здобувачів, так і безпосередньо через розробку інноваційних проєктів.

В умовах сучасних соціально-економічних викликів заклади вищої освіти та наукові установи усе більше включаються в пропонувані законодавством механізми участі у проєктах, спрямованих на фінансування їх діяльності.

Як зазначає Н.О. Давидова, економічна автономія закладів вищої освіти в сучасних умовах передбачає поширення різних форм залучення та розподілу коштів, здатність до самофінансування і диверсифікацію джерел надходження коштів тощо [1, с. 91]. З цього приводу О.Д. Крупчан наголошує на тому, що «на сучасному етапі функціонування наукової установи вкрай важливо не лише вирішити завдання щодо проведення якісного й досконалого наукового дослідження, а й економічного забезпечення діяльності галузі відповідно до реальних потреб внаслідок диверсифікації джерел фінансування [2, с. 4].

Одним із таких механізмів є можливість створення наукових парків для розробки та реалізації інновацій. Згадані наукові парки підлягають спеціальному правовому регулюванню шляхом прийняття

окремого нормативного акта. Вказаний нормативний акт пройшов з моменту його прийняття у 2010 році певну трансформацію у концептуальних підходах щодо місця наукових парків у системі юридичних осіб приватного права. Не вдаючись у деталі такої еволюції, варто зазначити, що станом на сьогодні науковий парк у чинній редакції однойменного Закону визначається як юридична особа, що створюється у формі господарського товариства, яке повинно мати у складі учасників не менше одного закладу вищої освіти та/або наукової установи (ст. 1) [3].

Вказівка на належність наукових парків до господарських товариств детермінує іманентну для них корпоративну природу. Відповідно, саме з позицій корпоративного права варто розглядати особливості регулювання наукових парків у спеціальному законодавстві. Перше, на що доречно звернути увагу – це спеціальні вимоги до засновників наукового парку, поміж яких імперативно визначені заклад вищої освіти та/або наукова установа. Текстуальне формулювання «не менше одного закладу... та/або наукового установи» дозволяє зробити висновок, що законодавчий акт не передбачає прямої імперативної вказівки на включення до кола засновників (учасників) інших юридичних осіб – співзасновників, якщо норми про створення окремих форм господарських товариств цього не передбачають. ЦК України та Закони України щодо акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю містять можливість створення вказаних форм господарських товариств одним засновником (учасником). Якщо ж обмеження щодо цього у Законі України «Про наукові парки» відсутні, то ми можемо припустити можливість створення наукового парку у формі акціонерного товариства чи товариства з обмеженою відповідальністю одним засновником - закладом вищої освіти та/або науковою установою. Тим паче, що у ст. 2 Закону зазначається, що науковий парк створюється та діє відповідно до Господарського та Цивільного кодексів України, інших законів України з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом [3].

Чи в змозі науковий парк за таких умов реалізувати основне призначення, задля якого така юридична особа і отримала своє спеціальне правове регулювання? У ст. 3 Закону «Про наукові парки» вказано, що науковий парк створюється з метою розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності у закладі вищої освіти та/або науковій установі, ефективного та раціонального використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази для створення

та комерціалізації результатів науково-технічної діяльності і їх впровадження на вітчизняному та закордонному ринках. Зазначена у меті парку – комерціалізація результатів науково-технічної діяльності – вимагає перетворення об'єктів права інтелектуальної власності, створених у процесі наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, у продукти чи послуги для їх реалізації на ринку з метою одержання прибутку [3]. Відповідно, ефективне досягнення мети парку потребує залучення до реалізації такої мети інших юридичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, які володіють відповідними виробничими ресурсами. Окрім виробничих ресурсів, також і постає питання капіталовкладень, позаяк науковий парк є підприємницьким товариством і питання підприємницьких ризиків постають, не зважаючи на те, що засновником є заклад вищої освіти чи наукова установа. Зважаючи на викладене, можливим є зазначити, що конструкція товариства однієї особи вбачається неефективною для виконання науковим парком задекларованих у Законі функцій, поміж яких, зокрема, залучення і використання у своїй діяльності ризикового (венчурного) капіталу, підтримка наукоємного виробництва.

Цілісний аналіз норм Закону України «Про наукові парки» свідчить про те, що Закон пропонує ряд форм залучення інших суб'єктів підприємництва до комерціалізації інновацій. Однією із них є форма партнерства. У ст. 1 Закону зазначається, що партнери наукового парку - суб'єкти господарювання, що уклали з науковим парком договір про партнерство. Розділ 3 Закону про особливості розроблення та реалізації проектів наукового парку дозволяє зробити висновок про спеціальні передумови такого партнерства, яке виникає на підставі конкурсного відбору органом управління наукового парку поданих до нього потенційних інноваційних проектів юридичними та/або фізичними особами відповідно до умов конкурсу пропозицій щодо реалізації пріоритетних напрямів діяльності наукового парку [3]. Таким чином, договір про партнерство укладається, де-факто, на конкурсній основі і суб'єктний склад партнерів є ширшим, аніж склад засновників (учасників, акціонерів) наукового парку, позаяк до них, виходячи із ст. 14 Закону можуть входити і фізичні особи. Умови таких договорів про партнерство спеціальне законодавство не окреслює, однак, виходячи із наскрізного аналізу Закону, зокрема, його ст. 17, до таких умов належать, в тому числі, питання фінансування реалізації проекту та питання щодо майнових прав на технології та об'єкти права інтелектуальної власності, створені під час виконання проектів наукового парку. Безумовно, що механізм партнерства є

вдалою додатковою опцією для ефективності діяльності наукових парків, водночас, варто відзначити деяку односторонність такої форми відповідно до норм Закону. Адже останні передбачають лише конкурс, організований самим науковим парком і звернення до нього потенційних партнерів. Активні ж дії самого наукового парку щодо пошуку партнерів для співпраці і укладення такого договору в іншому порядку законодавчо не визначені. Якщо стосовно закладів вищої освіти державної та комунальної власності такий порядок іще виправданий, то щодо закладів приватних, викладає, в певній мірі, зарегульованим.

Викладені положення дозволяють зробити висновок про концептуально вірний законодавчий підхід щодо кола засновників наукового парку (заклад вищої освіти та/або наукова установа, інші юридичні особи) та механізмів залучення інших осіб до реалізації проєктів науковим парком через інститут партнерства. Водночас, очевидно, що існує потреба певних уточнень щодо означених у спеціальному Законі положень, в основі яких знаходиться досягнення ефективності реалізації науковим парком задекларованих нормативно функцій та мети його створення.

Список бібліографічних посилань

1. Давидова Н. О. Автономізація цивільно-правового статусу вищого навчального закладу. *Юридичний вісник*. 2014. № 4 (33). С. 88–93.
2. Крупчан О. Д. Стратегія приватноправових наукових досліджень на сучасному етапі розвитку України. *Приватне право і підприємництво*. 2015. Вип. 14. С. 4–7. URL : <http://ndippp.gov.ua/content/%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA-14-2015-%D1%80%D1%96%D0%BA>.
3. Про наукові парки: Закон України від 25 червня 2009 року № 1563-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2009, № 51, ст.757. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>.

УДК 347.1

Ольга Ігорівна ЗОЗУЛЯК,

*доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник лабораторії проблем
корпоративного права ім. акад. В. В. Луця
Науково-дослідного інституту приватного права
і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6108-4442>;*

Андрій Петрович СУЛИМА,

*доктор філософії з права,
керівник відділу Головного науково-експертного управління
Апарату Верховної Ради України;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2395-6251>*

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СТОРІН КОРПОРАТИВНОГО ДОГОВОРУ В ДОКТРИНІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ

Введені у національне законодавство корпоративні договори швидко набули поширення серед учасників корпорацій як зручний інструмент для врегулювання відносин між собою. Одночасно, протягом доволі короткого періоду існування даної договірної конструкції у національному законодавстві, відповідне правове регулювання постійно зазнає змін, які загалом можна характеризувати як такі, що спрямовані створення максимально гнучкого і зручного для учасників регулювання. Проте, як вказується сьогодні багатьма дослідниками, змінам законодавства, що вносились за такий короткий період, бракує системності та узгодженості із вже існуючими до внесення відповідних змін нормами. Це стосується, серед іншого, питання потенційних сторін договору. Наведене обумовлює необхідність звернення до тих теоретичних підходів, на яких базується відповідне правове регулювання, з тим, щоб спробувати окреслити загальні напрямки вдосконалення відповідних положень законодавства.

Якщо звернутися до історії регулювання даного питання у національному законодавстві, то первинно у ч. 1 ст. 29 Закону України «Про акціонерні товариства» (далі – Закон про АТ) визначалося, що «статутом товариства може бути передбачена можливість укладення *договору між акціонерами*, за яким на акціонерів покладаються додаткові обов'язки, у тому числі обов'язок участі у загальних зборах, і передбачається відповідальність за його недотримання». Однак, через несприйняття судами відповідних договорів, вони не набули поширення у практиці. У подальшому, вже при повноцінному запровадженні конструкції корпоративних договорів, нормами